Чурапчыга күн тахсар !

САҺА ОЛОХ

Чурапчы улууһун хаһыата

12+

2017 сыл Алтыннаах 24 күнэ оптуорунньук № 117 (11427)

ХАҺЫАТ 1931 СЫЛ АЛТЫННЫЫ 15 КҮНҮТТЭН ТАХСАР

Улууска -- бу күннэргэ

Ийэ күнүн декадата түмүктэннэ

Алтынньы 20 күнүгэр «Айылгы» культуура уонна духовнай сайдыы кинигэр Ийэ уонна кыыс оҕо күүн декадатын түмүктүүр үөрүүлүк дьаһал ыытылынна.

«Ай» студия 50 сылгаах үбүлүйүүн чэрчитинэн муода көрдөрүү, «Күүгүнү серенада» хаартыскаҕа түһэрии куонкурустара уонна кыл-сиэл оҥоһуктарын быыстапката ыытылыннылар. Дьаһал ураан тарбахтаахтар инсценировкаҕа үлэлэрин көрдөрүүлэриттэн саҕаланна. Биһиги маастардарбыт ойуулаан-оҥуордаан тиктит көрүүхтэн дьикти кэрэ сахалыы таҥастараа-саптара хаҥаҕы маннаннылар. Бу эйгэҕэ үлэлиин-хамсыы сылдьар маастардар – Фекла Горохова, Мария Трофимова, Кристина Федулова, Ульяна Шестакова, Татьяна Карсанаева, Александра Григорьева, Агафья Никитина, Цыстана Томская, Оксана Филиппова аатларынан киэн туттабыт. Оны тэҥэ тарбаҕар тааланнаах инстэнивэг, соҕотох эр киһи Алексей Ноев дьиэ көрүүнүгэр тиктит сахалыы таҥастара мустубут дьоҥу соҕотоҕун соҕотоҕо, бу куонкурус сэргэхэритин ыытта.

Салгыы мустубут барыы ыаллыыллары арыылаах-алаадыынан, итии чэйинэн күндүлээтилэр. Дьаһал үөрүүлүүх чаастыгар улууспут кизиттуттар бастыҥ элбэх оҕолоох дьиэ көрүэхтэрин чиистэтилэр.

Ийэ күүн уонна кыыс оҕо декадатыгар арааһы тэрээһиннэр, көрсүһүүлэр, кыргыттарга анаммаах маастар-кылаастар, элбэх оҕолоох ийэлэри кытта көрсүһүүлэр ыытылыннылар.

Киһи көрөхсөн истэн көмөлөрэ – Мыҥаҕаайыгаҕы "Сайдыы" баанынай хаһаайыстыба салайааччыта Д.Д. Павлов элбэх оҕолоох ыалларгa 75 куул хаппыыстаны, оттон сокуоннай саастарын туола илик оҕолору реабилитациялыыр кинигэ 6 куул хаппыыстаны боехо түҥэнивит. Улууспаҕы тыа хаһаайыстыбатын салаата быйыл 4 уонна оттон кэлэр сүүрүн оҕоломмут ийэлэргэ 46 ынырзйы бэлиэтэ.

Парасковья Ильинична Борисова улахан кыыла А.А. Ноева, кийиитэ, "Россия Ийэлэрэ" общественнай хамсаһыын Саха сиринээҕи салаатын председателэ П.П. Борисова, Улуус депутаттарын Сэбиэтин председателэ Я.П. Оконешников, Чурапчы улууһун баһылыгын үөкэ, инвестиционнай политикаҕа солбуйаччы И.К. Матвеев, Чурапчы нэһилиэгин баһылыга С.А. Саргыдаев, Чурапчы улууһун дьиэ көрүүн уонна оҕо-аймах дьыалаларыгар отделын специалиста Т.П. Бушкова кыттыылыы ыытылар, истиг эҕэрдэлэрин тиэрдилэр.

Ил Дархан Е.А. Борисов дьаһалынан хотунуттар, РСФСР үөрэҕириигин туйгуннуттар, үлэ бэтэрээннэригэр Ульяна Михайловна Романоваҕа, Чурапчы нэһилиэгин олохтоохтор, 8 оҕо ийэлиэгэр, «Ураатхай» кэтэх хаһаайыстыба салайааччыларыгар Евдокия Николаевна Таньковаҕа тиэрдилэр.

„Россия Ийэлэрэ" общественнай хамсаһыын Чурапчыларыы салаата олохтообут анал номинацияларын – „Кохтоох Ийэ" Толой нэһилиэгин олохтоохо Анна Михайловна Нестерова, «Дэгиттэр Ийэ» Сылан нэһилиэгин олохтоохо Туйара Иннокентьевна Игнатьева, „Айыылаах Ийэ" Кытаанах нэһилиэгин олохтоохо Лена Александровна Пономарева туттулар.

„Ай" студия тэрийэн ыытыы «Осенняя серенада» хаартыска куонкуруһун түмүгүнэн II степеннээх дипломнаах Илья Монастырева, I степеннээх дипломнаах Надежда Семеновна туттарылынна, Гран-при үрдүк аат Степанида Исаковаҕа тиэстэ.

Күн күбэй ийэлэрбитигэр, көрөхсөн кыргыттарбыттар анаммыт үөрүүлүүх тэрээһин Дьокуускайдааҥы Государственнай филармония „Туймаада" кыргыттар ансаамбылларын концертинэн түмүктэнэ.

Ийэ декадатын чэрчитинэн ыытылыбыт дьаһаллар олуус тэрээһиннэхтик ыытылыбыттарын бэлиэтэлиэхтэр. Наҕараадаламмыт ийэлэри оссо тоҕуй эҕэрдэлээн туран, үөрүүнү-көтүүнү, дьиэ көрүэхтэриэр ситиһиилэри баҕарыахтыыт.

Марфа ПЕТРОВА

„БАСТЫҢ УЧУУТАЛ" КУОНКУРУСКА

Алтынньы 19-20 күннэригэр Профессор Г.П. Башарин аатынан Сылан орто оскуолатыгар Улууспаҕы "Сыл бастыҥ учуутала" куонкурус ыытылынна.

Бастакы түмүгэҕэ, кэпсэх күрэҕи аайан, салгыы күрэхтэһиигэ Эрилик Эристиин аатынан Чакыр орто оскуолатын омук тылыгар учуутала М.В. Алексеева, С.К. Макаров аатынан Чурапчы гимназиятын саха тылыгар учуутала С.Н. Гоголева, Д.П. Коркин аатынан Чурапчылаах спортивнай интэриэннээх-оскуола нуучча тылыгар учуутала Т.П. Дмитриева, Г.Д. Протодьяконова аатынан Алаҕар орто оскуолатын нуучча тылыгар учуутала О.Н. Елисеева, Р. Константинов аатынан Амма орто оскуолатын алын кылаас учуутала А.И. Луковцева, Профессор Г.П. Башарин аатынан Сылан орто оскуолатын нуучча тылыгар учуутала Е.Г. Макарова, С.А. Новгородов аатынан Чурапчы орто оскуолатын нуучча тылыгар учуутала Р.П. Макарова, С.Д. Флегонтов аатынан Хадаар орто оскуолатын алын кылаас учуутала С.И. Ноева, Телэй орто оскуолатын саха тылыгар учуутала Е.Е. Попова, Т.М. Кажекин аатынан Арыылаах орто оскуолатын историяҕа учуутала А.И. Семенов, Д.Д. Красильников аатынан Мугудай орто оскуолатын математикаҕа учуутала А.Т. Сивцева кыттыыны ылыннылар.

Дьүүллүүр сүбэ икки составка арахсан үлэлээтэ. Ол курдук улууспаҕы уорох управлениетын начаалыныка солбуйаччы Н.Е. Федорова салайаччылаах 9 чилиэннэх дьүүллүүр сүбэ, куонкуруһу сыаналаатылар. Оттон предметтэй хайыһыаҕа 10 чилиэннэх дьүүллүүр сүбэ уонна модераторлар үлэлээтилэр.

Күрэхтэһии устата интэриэннээй аһаҕас уруоктар, методическай семинар, маастар-кылаас, педагогическай сүбэ, "образовательный проект" ыытылыннылар.

Бу икки күнүнэн күрэхтэһии түмүгүнэн лауреаттарынан буоллулар: "Шаг в новый стандарт" улууспаҕы гимназия саха тылыгар учуутала С.Н. Гоголева, "Информационный прорыв" Алаҕар орто оскуолатын нуучча тылыгар учуутала О.Н.Елисеева, "Педагогическое кредо" С.А.Новгородов аатынан Чурапчы орто оскуолатын нуучча литературатыгар учуутала Р.П. Макарова, "Хранитель знаний" Толой орто оскуолатын саха литературатын учуутала Е.Е. Попова. Оттон "Брифинг" түҥэмэх түмүгүнэн абсолютнай кыайыылааҕынан "2017 сыл Бастыҥ Учуутала" Д.П. Коркин аатынан Чурапчылаах спортивнай интэриэннээй- оскуола нуучча тылыгар учуутала Т.П. Дмитриева буолла.

Тэрийээччилэр куонкуруһу спонсордарыгар – "Ситим-1" маҕаһынын салайаччытыгар З.Н. Сивцеваҕа, культуура управлениетын начаалыныгар Д.Д. Поповка, "Аргыс-Тор" ХЭТ салайаччытыгар С.Т. Сергееваҕа, "Туйаара" маҕаһынын салайаччытыгар Т.Н. Кузьминаҕа, улууспаҕы социальнай управление начаалыныгар Л.В. Тосукаеваҕа, Чурапчылаах үөрэтэр, онтон таһаарар комбинат директоттарыгар В.Е. Поповка, "Стайер" маҕаһынын салайаччытыгар Ф.М. Старостиннаҕа уонна анал бириис спонсордарыгар – уорох үлэлиитэрин профсойуһун председателигэр Е.И.Давыдовка, "Саҥа олох" редакторыгар А.А. Захаровка, Чурапчы нэһилиэгин баһылыгар С.А. Саргыдаевка, Алаҕар нэһилиэгин баһылыгар Н.П. Поповка, Болугур нэһилиэгин баһылыгар А.Н. Флегонтоваҕа икки күнүнэн улууспаҕы учууталлар куонкурустарыгар комсомолгу итинник дириҥ махталлардыы тиэрдэлэр.

Хас биирдии эҕэр учуутал үөлүнэр таһыма үрдүүрүгэр туһуламмыт куонкурус бэрт тэрээһиннэхтик, үрдүк таһымнаах ыытылынна. Кыайыылаахтары истиитик эҕэрдэлиибит. Оттон Татьяна Петровна Дмитриева ереспүүбүлүкэтээҕи маанык куонкуруска улууһун чиэһин көмүскүөҕэ. Кинньэх ситиһиилэри баҕарабыт.

Эҕэр учуутал А.И. Семенов.

Марфа ПЕТРОВА.

Сэргэх дьаһал

СЫЛАНҢА – ОЛОНХО ЭЙГЭТЭ

Алтыннаах ыйы 11 күнүгэр Сылан нэһилиэгэр, Үөһүн Күөл сэлиэннэтигэр профессор Г.П.Башарин аатынан Сылан орто оскуолатын саха тылыгар, литературатыгар учуутала, СӨ үөрэҕириитин туйгуна, РФ уонсай үөрэхтээһинин бочуоттаах үлэһитэ, методист-учуутал Лидия Степановна Сивцева оҕону олонхоҕо үөйүү нааматын тарҕатыыга анаммыт "Олонхо киэн киэнитигэр" өрөспүүбүлүкэтээҕи методическай семинар ыытылынна. Семинар философ Д.С.Макаров төрөөбүтэ 100 сылыгар анаан. Семинарга "Олонхо Ассоциацията" өрөспүүбүлүкэтээҕи тэриллэ президента Ф.В.Шишигина, Өксөкүлэх Өлөксөй аатынан норуоттар доҕордуулуларын Дьиэтин СӨ норуоттарын культуурунай нэһилиэстибэлэрин Киинин эпириэттээх үлэһиттэрэ – Е.Н.Протодьяконова, З.Г.Сысолятина, У.М.Флегонтова, С.Н.Донской-П аатынан үөрэҕи сайыннарар уонна идэни үрдэтэр Институт эпириэттээх үлэһиттэрэ Ф.В.Ядрихинская, В.В.Аммосова, улуустааҕы культуура салаатыттан В.Д.Пинигина, Г.Г.Турантаев, В.П.Герасимов, улуус үөрэхтээ салаатыттан Н.К.Пермяков, Сылан орто оскуолатын дириэктэрэ В.М.Владимиров, нэһилиэк олохтоохторо, общественниктара, улуустааҕы үөрэх салаатын саха тылыгар уонна литературатыгар учууталлара, культуура үлэһиттэрэ, үөйүүччүлэр, кыраайы үөрэтээччилэр, маны сэргэ Таатааттан үөйүүччүлэр, Мэнэ-Хаҥаластан Өлөксө Дьиэтин дириэктэрэ Е.Н.Иванова кыттыылаах ыллылар. Семинар бастакы түһүмэҕэ А.А.Сивцев аатынан культуура Киинигэр "Сыланҥа– олонхо эйгэтэ" диэн тэриллиэ. Бу түһүмэҕи Сыланнаах моделькай библиотека библиотекара А.В.Аммосова дьоһуннук ыытта. Нэһилиэк историятыгар кыһыл көмүс буукубанан сурулла сылдьар үгүс үтүө дьоннорун ортолоругар фольклору, чуолаан олонхону үөрэппит; чинчийбит; үйэтиппит ытык дьоннорун, сурукка киирбит олонхоһуттарын дорҕоонноохтук аатталлар. Ол курдук олонхону саха искусствотын таһымыгар таһаарыыга профессор Г.П.Башарин, олонхону "норуот айар генийинэн" сыаналаабыт; Сылан Бэрэтиттэн төрүттээх философ Д.С.Макаров, фольклору, чуолаан олонхоһуттары анаан-минээн үөрэппит Улахан Күөтэн төрүттээх В.Ф.Ермолаев оголоро сүгэн, сүдү. Сыланнаа олонхону үөрэтии үөйүүлэнтэн саҕаланан, оскуолаҕа ситэриллэн, үөрэнээччилэр олонхону толоруута үөйүуллан, олонхо ис хоһоонунан чинчийиилэри ыытан үлэ тэтимнээхтик барар. Бу үлэни барытын учуутал Л.С.Сивцева биир саҥалаахтарын кытта ситимнээхтик тэрийэн ыытар. Ол ситиминэн түһүмэххэ үс колуонэ олонхону толороччулар олонховорун толордулар. Сылгыгаабы "Сулусчаан" үөйүүлэн улахан болоҕун оҕолоро П.Репнетников "Күөнэ коҕоччөр аттаах күүстээх-уохтаах Күн Күндүлү бухатыыр" олонхотун (үөйүүччү Л.В.Винокурова), оскуола 6 кылааһын үөрэнээччилэрэ С.Васильев "Эрчимэн Бэргэн" олонхотун (үөйүүччү Л.С.Сивцева, сал. Е.Г.Макарова), оскуола 4 кылаас үөрэнээччилэрин толоруутугар М.Обутова-Эверстова "Үрүлү Бэргэн" театрализованнай дьүһүйүүнү (үөйүүччүлэр Л.С.Сивцева, М.Д.Готовцева, сал. Д.И.Максимова) толордулар. А.А.Сивцев аатынан культуура Дьиэтин иһиэн үлэлиир олонхо түмсүүтэ (сал. Л.С.Сивцева) Н.М.Дьяконов-Чөлүс "Ала Хотоҕой" олонхотун толордулар. Олонховоруу толоруу таһымнаахтык барда. Түһүмэҕи "Күбэй" ансаамбыл лаабар хотуттара (сал. Е.С.Макаров, К.В.Макарова) үпкүүнэн, саха дьахтарын мааны таҥастарынан оҥуос киэргэтиллэр.

Семинар иккис түһүмэҕэ профессор Г.П.Башарин аатынан Сылан орто оскуолатын аактабай саалатыгар буолла. Аан бастаан семинар кыттыылаахтарын үөрэнээччилэр(уол оҕолор) оскуола Аал Луук Маһын таһыгар, профессор Г.П.Башарин музейыгар, кылаастарыгар кэпсээнэрин кэккэлэтэн, сахалыы ооньуулаах, арааас быыстапкаларын тэниччи тэлгэтэн көрүстүлэр. Лидия Степановна аһаҕас уруогун ыытыан иннинэ, уол оҕолор Г.П.Башарин туһунан хомоҕой хоһуйуулаах холбуу туттулар. Дьэ, ол кэнниттэн семинар сүрүн дьаһала Лидия Степановна Сивцева оҕо айар дьоҕурун сайыннарар, олонхоҕо үөйүүр, олонхоҕо үөрэтэр ньыматын туһан олорон көрүүнүн саҕаланна. Учуутал бу үлэни саҕалыырыгар тирэх буолбут торуоттэриэн маныыктар буоллаллар эбит: бастакытынан, түөлбэ олонхо – нэһилиэк бас билэр духуобунай баайа, ханнык да материальнай баайдааҕар үрдүкүн турар, ону дьон билиэхтээх, сэргэхтээх, киэн туттуохтаах. (Трофимов И.Т.-Сулумаата Уола, Дьяконов М.М.-Чорообо, Дьяконов Н.М.-Чөлүс). Иккиһиэн, бу дьаһаанныах аныгы үйэҕэ быыһатарбыт-абыраппарбыт торообут тыл буолар, туохха барытыгар төрөөбүт тыл төрүт уонна төрүөт буолар, онон ыччат олонхону истиэхтээх. Күнү бүһа оонньуулаах, күөх экраныттан, толонуоҥуттан, арааччыттан, күөх тылынан саҥаны истэллэр, интернетиттэн нуучча тылынан саҥаны истэллэр. Саатар, нэдиэлэҕэ биирдэ олонхону иһитиннэр.Этиллибит иһиллибит буолбат. Үсүһүннэн, олонхону бэйэтэ үлэлээн, дьулуһан толорор оҕо сайдар суолун ырыгалаан көрүөҕүн баҕаран, бу үлэтин саҕалаабыт.

Кини оҕолору олонхоҕо үөйүүрүгэр үс ньымалаах: оҕоҕо бэйэтигэр туһаайыллаах үөрэх (оҕо бэйэтин кыаҕынан, дьоҕурунан сайдыытын хааччыйыа), сайыннарыллаах үөрэх (учууталлыын иккиэн биир тэҥ сайыннарыллаах үөрэх уонна болоруһуу ньымата бырааптаах дьарык) уонна болоруһуу ньымата (үөйүүччү уонна оҕо ыкса болоруһуулара). Лидия Степановна үөрэтэр оҕолорун кытта корлоруулэх уруогун ыытта. Манна эти-сиини үөрүнэрэ, оҕо олонхо уус-уран тылын аҕарыгар, ойго тутарыгар дьарыктары, кылыһаҥы таһаарыыны, болоҕүтэн аҕыйыны, олонхону чинчийэр үлэлэрин хаамыытын сиэрдиэ билиһиннэрдэ, кордордо.

Семинар түмүгэр төгүрүк остуол тэриллиэ. Тэрийээччилэр, кыттааччылар, истээччилэр бэйэлэрин санааларын эттилэр, семинары сэргэбиттэрин билиһиннэрдилэр, тэрийээччилэргэ, чопчу Л.С.Сивцевааҕа, оскуола коллективыгар махтаныллар. Оссо үрдүк ситиһиилэри баҕардылар. Семинар түмүгүнэн улуус оскуолатын учууталлара С.Н.Донской-П аатынан СӨ үөрэҕи сайыннарар уонна идэни үрдэтэр Институт дастабырыанныыллар, сертификаттаах ыллылар. Семинар барыта оттунан ситиһиилээхтик түмүктэнэ.

А.В.АММОСОВА,
Чурапчы улууһун киинэммит библиотечнай ситимин Сылгыгаабы салаатын библиотекара,
В.П.ГЕРАСИМОВ,
Улуус культуратын салаатын фольклорга уонна культуурунай нэһилиэстибэҕэ салаатын сэбиэдиссэйэ, "Олонхо Ассоциацията" Чурапчыгаабы салаатын бэрэссэдэтэлэ.

Биһиэхэ суруйаллар

"ИРИНА" – НОРУОТ ААТТААБЫТ МАҔАҺЫЫНА

Интэриэнээт-оскуола түөлбэтин Д.П.Коркин аатынан уулусаатыгар турар "Ирина" бородуукта маҕаһыына Чурапчыга үгүс киһи билэр буолуохтаах. Бу ким аата ингэриллибит эргиэн-киниэ буоларын, ким аатын үйэтитэрин бэрт аҕыйах киһи билэр.

Сэбиэскэй кэм 70-80-ус сылларыгар Мурун-Тыымпыйаҕа Седалищевтар диэн элбэх оҕолоох ыал суоҕу иитэн олохсуйбуттара. Оҕолоро 2 №-дээх Чурапчыгаабы аҕыс кылаастаах оскуолатыгар, Чурапчыгаабы интэриэнээт-оскуолаҕа үөрэнэллэрэ. Ийэлэрэ Ирина Ильична Седалищеваны-Попованы ол кэмтэн биэрбит. Сүрдээх колку, лоп-баччы саҥалаах-иҥэлээх, йэҕэс-сайаҕас сыһыаннаах, күлбүт-үөрбүт киһини,ордук почтаҕа начальниктыыр кэмиттэн билбиппит. Ыһыллыы кэмигэр кини дьоҕус дьиэ булан, эргиэн барыы салаатын хабар маҕаһыын аспыта. Бу кыракый дьиэтигэр бородуукталаан саҕалаан, тутуу матыырыйаалыгар, мизбэлигэр тиийэ, табаар талбытын атыылаан, нэһилиэннэ абыраммыта. Барыа:"Иринаҕа баар, онно бар,"—дэһэ-дэһэ сырсарбыт. Итинник күннэтэ ыаҥахтаһан, маҕаһыыммытыгар "Ирина" диэн аты иитэрэн кэбиспиппит. Ол маҕаһыыммыт туох баар наадыйарбытын булан аҕалан, тыһыынчанан иитиллэччилэрэ үс үөрэх кыһатын, үлэһиттэрин, биир оччо Субуруускай саҕаттан олохсуйбут нэһилиэннэриэн күн талбыт табаарынан хаачыллыбыт үгүөтэ таайдаҕа. Иккиһиэн, кини быһыытынан собуотэбит; ыытааччыт бэлэбит буолуохтаах. Норуот көрэ кинитэ Ирина Ильична оҕолорун бэйэтин холобурдаан иитиитэ кэлин корсон таҥыста. Уолаттар Сергей, Роман Егорович Седалищевтар ийэлэрин дьыалатын саҕаан, салгыы сайыннаран, кэтэтэн,билигин "Ирина" маҕаһыын аһа-үөлэ, табаара оссо дэлэйдэ. Ол түмүгэр нэһилиэннэ оҕуруот аһынан, фруктаан, ас-үөл эгэлгэтиэн хаачыллан олорор. Ону тэҥэ улуус киинигэр мебель атыылыыр бөдөҥ эргиэн киниэ аһыллан үлэлиир. Маҕаһыын коллектива эйэҕэс-сайаҕас, дьиэтэ-уота ырааас,туйсаҕай, аһы-үөлү харайар оборудованиеннан толору хаачыллыыбыт. Сарсыарда 10 чаастан киэҥ 9 часка диэри үлэлиир. Бу – барыта дьон туһугар буоларын кордорор. Седалищевтар ийэлэрэ үлэлээн-хамсаан аастыт томторун, эн-мин дэһэн болоруспут дьоҕун истиппит саныыллараан туоһулуур. Быйыл алтыннаах ыйга түөлбэ кырдьаҕастара түмсэн, Аҕам саастаахтарга анаммыт күнү балаҕаммытыгар мустан болоҥсоппит. Онно "Ирина" маҕаһыын фрукта, оҕуруот аһын спонсор быһыытынан күлүүлэтэ,үөрүүбүгүн үрдэтэ. Онон Ирина Ильична оҕолоругар Сергей, Роман, Агафья, Февронья Алексеевна Седалищевтарга норуот аатыттан истиппит махтанабыт. Эгэлгэ чэгиэн сылдьыт, ийэҕит сырдык аатын үйэтитэн оссо да ситиһиилээхтик үлэлээн, дьоннут-сэргэҕит махталларын ыла, кинилэри үөрүү турун!

О.П. КУЗЬМИНА,
интэриэнээт- оскуола түөлбэтин кырдьаҕастарын сэбиэтин бэрэссэдэтэлэ.

ХОЛОБУР ОНОСТОРБУТ, КИЭН ТУТТАРБЫТ

„Сана олох“ хаһыаппыт—улууспут историятын сиэркилэгэ буолар. 1931 сыллаахха „Сэсэлписимэ суола“ диэн аатынан аан бастаан тахсыаҕыттан, 86 сыл устата Чурапчы дьонун-сэргэтин арахсыспат аргыйыннан, ыар да, ороҥойдоох да күннэригэр санааны-оноону, үоруҥҥу-көтүҥҥү үллэстээччигэн, олоҕу кытары тэҥнэ хардьыылаһаччынан буолан кэлбэт.

Бу кэм устатыгар хаһыаппыт балаһаларыгар төһөлөөх элбэх суруйуулар таһаарыллыыбыттарын билигин аҕаан ситэр уустук. Араас кэмнэргэ оччотооҕу күннээҕи олох сонуннарын, араас дьаһаллары, историческай событиелары хаһыаты таһаарар тэриллэ — редакция үлэһиттэрэ суруйан хаһыаттарыгар бэчээтэннэриттэрэ. Оройуоммут олохтоохторо, общественнай корреспонденнар, сурналыыстар олох барыы оруттэригэр суруйбуттарын чочуйан, дьон аҕыйытыгар бэчээккэ бэлэмнээн таһаартарааччыларынан эмиэ кириитэр буолбуттара.

„Сана олоххо“ ор кэмнэ таһаарыллаахтык үлэлээбит сурналыыстарган, салайаччыларган биирдэстэринэн Спартак Николаевич Чичигинаров буолар. Кини Ирина Степановна, Николай Семенович Чичигинаровтарга торҕус оҕонон 1931 сыллаахха ыам ыйын 2 күнүгэр күн сирин көрбүтэ. Тороппутторо сэттэ оҕоломмуттарыттан соҕотох кини эрэ ордубута. Чурапчыга сэттэ кылааһы бүтэрэн, педучилищеҕа туттарсан үөрэнэ киирбитэ. Бу училищены бүтэрэн, үөрэх министиэристибэтэ анаан ыытыннан, хоту Усуйаана ороҥойуонугар учууталынан, оскуола сэбиэдиссэйинэн үлэлээбитэ. Эдэр, тэрийэр дьоҕурдаах ыччаты таба көрөннөр үлэлээбитин үһүс сылыгар комсомол райкомугар сэкиретээринэн быыбардаабыттара.

1957 сыллаахха дойдутугар Чурапчыга төннөрүгэр хоту дойду тэҥнэкитэ суох олоҕор эриллибит-мускуллубут, салайар үлэ тутуннаннытын билбит киһи кэлбитэ. Бастаан, Алаҕарга учууталлаабыта, онтон кулуупка сэбиэдиссэйдээбитэ. Салгыы Бахсы, Толей Дириҥин түөрт кылаастаах оскуолаларыгар дириэктэрдээбитэ. 1970 сыллаахха Калинин аатынан колхуос коммунистара Спартак Николаевичка итэҕэл биэрэн бэйэлэрин тэриллэтэрин салайаччылыынан — партком сэкиретээринэн быыбардаабыттара. Итиннэ үлэлээбитин үһүс сылыгар ССКП Чурапчытаабы райкомун бюротун уураабынан „Сана олох“ хаһыат редакциятыгар үлэҕэ анаабыттара. Оччолорго хаһыат партия райкомун уонна народнай депутаттар оройуоннаабы сэбиэттэрин уоргана этэ. Хаһыакка биир тутаах — тыа хаһаайыстыбатын отдельын сэбиэдиссэйинэн үлэнин саҕалаабыта. Оройуон тыа хаһаайыстыбатынан дьарыктанара, элбэх сүөһүлээҕэ, сылгылааҕа. Ити кэмнэ хаһыат тэрийээччи буолар оруолун күүскэ толороро, ирдиитэрэ даҕаны. Хас биирдии дьонунан, фермаанан, звеноларынан, бириигэдэнэн, колхуостарынан социалистическай куоталаһыы күүскэ тэнийбит кэмэ этэ. Оту сырдатыы, түмүктэри кэмигэр таһаарыыны көрдөрүү хаһыакка, чуолаан тыа хаһаайыстыбатын отдельыгар сүктэриллэрэ. „Бочуот дуоскалара“, куоталаһыыны көрдөрөр таблицалар, заметкалар, ыстатыйалар кэмигэр таһаарыллан иһэллэрэ.

Бэрэ табыынан үлэлээн, уонтуран истэҥинэ, үрдэтии бэрэдэгинэн, партия райкомун аппараатыгар үлэҕэ ыыталлара. Аҕыйах сыл үлэлээн баран, эмиэ бюро анаһынынан, редакцияҕа тоннубутэ. Бу сырыыга — редакторы солбуйаччыган. Ити 1975 сыллаахха.

Мин оруобуна ити сыл Новосибирскайдаабы полиграфическай училищены бүтэрэн, Чурапчы оройуонунаабы типографияҕа үлэлии колбитим. Редакция, типография туспутуттан тэриллэтэр этилэр. Редакция—хаһыат таһаарааччы, типография хаһыаты, араас аттыны бэчээтинэй бородуускуйаны оногоччу. Сүрүн үлэбит хаһыат таһаарыыта буолан биир иитэриэстээхпит; ыкса сибээстээхпит. Үлэлиир дьиэбит даҕаны холбуу, биирдэ олорорбут. Биир комсомольскай, партийнай тэриллэлээхпит.

Редакцияҕа ол кэмнэ сыппыт бөрүөлээх, үлэҕэ эриллибит, этэргэ дылы „сурналыыстыка аксакаллара“ үлэлиилэрэ. И. С. Окоемов, С. О. Алексеев, С. Р. Данилов, С. А. Попов – Туман; С. А. Попов, Е. Е. Сивцев, П. С. Оконешников, П. А. Селиверстов, С. И. Яковлев, П. И. Попов, М. Н. Сидорова, С. С. Смирникова, о. д. а. кытары эн-мин дэҥэн үлэлээбитэ. Сурналыыстарга олохтоохор араас бириэмийэлэр лауреаттара этилэр. Кэлин кишилэртэн үксүлэрэ кини хаһыаттарга, өрөспүүбүлүө салаатын аппараатыгар үлэлээбиттэрэ. Спартак Николаевич кинилэри үөрэтэн быһаччы салайарын таһыынан партийнай тэриллэ сэкиретээрин быыбыынан эмиэ дьайара. Бары туспутуттан майгыннаах, суоллаах-иистээх дьону хомкутунан, үлэҕэ биллиитинэн-көрүүтүнэн, чиэһинэйинэн, киһи быһыытынан судургутуттан ыытыннарара, түмэрэ. Үлэһиттэригэр биир тэҥник сыһыаннаһара, дьону таба өйдүүрэ, сүбэлии-такайа сылдьара. Таптардыын, тутта-хаппа сылдьардыын олус чэбдэ, ыраас буолара. Наһаа элбэх санаата суох эрээри, этиитэ ыытыннарыллаҕа. Бу кэмнэ биирдэ үлэлээбит коллективын туһунан С. А. Попов — Туман: „Аны санаатахха, сүрдээх күүстээх коллектив түмэн үлэлээбит эбиппит. Спартак Чичигинаров—хаама сылдьар энциклопедия, сүбэһит-амаһыт. Иннокентий Окоемон — ыытааччыт; поэт; редакция историка, Степан Попов — билиитэх-көрүүлэх, араас үлэҕэ буспут-хаппыт ахан киһи, Семен Данилов — поэт – сырдык, ыраас эркинэхтэр. Ити үтүөкэннэх дьон ортотугар үлэлиигэ, айарга даҕаны чэпчэки, көтөҕүлүүлэх буолара. Кырдьык айбыппыт, үлэлээбиппит“, – диэн аттыка ахтар.

Кэргэн Анастасия Степановнаныын.

Спартак Николаевич, мин ойдүүрбүнэн, редакция, типография коммунистарын солбуллубат салайаччыта этэ. Аҕыйах да буоллаллар, сүрдээх түмсүүлэх, партия дьыалатыгар бэриниилэх, кини ыытар политиканы хайдаҥа суох олохтоох киллэрэччилэр этилэр. Редакция, типография комсомольскай тэриллэтин кытары ыкса сибээһи тутуһаллара. Араас дьаһаллары ыытарга мэлдьи ойоҕул, тирэх буоллаллар. Чурапчы орто оскуолатын 6-с кылааһын кытары шефтэһиини саҕалаан, оскуоланы бүтэриэктэригэр диэри олус бэрэ үлэлээбиппит. Маныаха партийнай тэриллэтэ сэкиретээрин түмэр, тэрийэр оруола улахан этэ.

Бочуоттаах сылыгаллыгта тахсан да баран, Спартак Николаевич үлэлээбит тэриллэтин кытары сибээһин быспатаҕа. Мэлдьи билсэ, сибээстэһэ сылдьара. Толоҥуоҥутэн тахсыбыт матырыйаалдары кэмиттэн кэмигэр ырытыһара—үчүгэйи хайыыра, молоҥоҕу сирэйдээн этэн кириитикэлиирэ. Араас ыытыллар дьаһаллардыгыттан кэргэнинин Анастасия Степановнаныын кэлэлэрэ, араас куонкурустардыгыттан актыыбынайдык кыттыллара, дьүүлүүр сүбэҕэ киирэн саамай дьиппэҕиэтэн кыайыылааҕы быһаарсаллара. Коллектив кинилэр кэпэлэрин күүтэрбит; кэрэхсиилэр быһыыларынан биирдэ сылгыларын астына, кэрэхсии коробут, холобур оноготорбут.

Спартак Николаевич үлэлээбит, айбыт-тутпут „Сана олох“ хаһыатынын эт саастыылар. Кини быыбырыын ыам ыйыгар, онтон хаһыатын аттынныыта 85 саастарын туолбуттара. Хомойуох иһин ыытыллыр, киэн туттар киһибит билигин биһиги ортобутугар суох. Олохтон туораабыта бүгүн, аттынны 24 күнүгэр, 40 хонуутун туолла. Кэргэнинин Анастасия Степановнаныын 6 оҕону торотон, ыаллан онорбоон, сиргэ кини буолан кэлбит ыпык иэстэрин чистээктик толоотүгэр. Улахаллара Ирина–учуутал, Станислав–авиатор, Варвара, Анастасия–финансистар, Федор–тутуу, суол инженерэ, Любовь – медик. 10-таан тахса сиэни, элбэх хос сиэни бэлэхтэннэр эбээлэрин, эҥээлэрин үөрүүтүгэр.

Ыытыллыр, киэн туттар киһибит — Чурапчы үөһүлүгүн Бочуоттаах гражданина, Россия сурналыыстарын сойуһун чилиэнэ, педагогическай үлэ, бэчээт бэтэрээнэ, „Гражданскай кылбинэ“ бэлиэ хаһаайына, „Сана олох“ хаһыат бочуотун кинигэлэргэ киллэриллибит Спартак Николаевич Чичигинаров биһиги тэриллэҕэ үлэлээбит-хамсаабын; сайдыыбыттар олук уурсубут үтүөтэ-огото умнуллубат.

„Сана олох“ РИХ АУ аатыттан
Алексей СЛЕПЦОВ.

"Сахамедстрах"

Полисы «Сахамедстрах» действуют во всех регионах России

Зачастую ситуации, при которых мы обращаемся к врачу, возникают неожиданно. Потому стоит заранее позаботиться о таком важном вопросе как оформление медицинского страхования. Мы встретились с представителем АО Страховая медицинская компания «Сахамедстрах», с Кривошапкиной Светланой Степановной и задали самые важные, на наш взгляд, вопросы.

- Светлана Степановна, расскажите, что собой представляет компания «Сахамедстрах»?

- «Сахамедстрах» – одна из крупнейших страховых компаний России, входящая в топ-20 страны. Среди страховых медицинских организаций, осуществляющих свою деятельность в республике, «Сахамедстрах» имеет самый обширный 21-летний опыт по обязательному медицинскому страхованию населения. Авторитет и надежность компании подтверждены доверием якутян. Более 820 тысяч человек, а это более 84% населения республики получили полис ОМС в «Сахамедстрах». В Чурапчинском улусе застрахованы 18821 человек, это почти 88,95% населения улуса.

Важными преимуществами компании являются знание специфики региона и состояния здоровья местного населения, а также развитая филиальная сеть, включающая обособленные подразделения во всех 34 улусах республики и городе Якутске. В том числе три крупных филиала в городах Нерюнгри, Мирном и Магадане и 58 пунктов выдачи полисов ОМС.

Успехи компании подтверждает и признание в российском профессиональном сообществе. Рейтинговое агентство «Эксперт РА» повысило рейтинг надежности и качества услуг страховой компании «Сахамедстрах» до максимально возможного уровня А++, что соответствует «исключительно высокому уровню надежности и качества услуг». Такой рейтинг имеют в России единичные страховые компании.

– Какое действие имеет полис компании «Сахамедстрах»? За пределами республики он пригодится?

– Да, разумеется. В соответствии с действующим российским законодательством все полисы ОМС, выданные нашей компанией, являются действующими на территории всей Российской Федерации. По ним вы имеете право получить бесплатную медицинскую помощь во всех без исключения регионах России.

Полисы выдаются бесплатно. Они бессрочны. С мая 2011 года «Сахамедстрах», равно как и все остальные российские страховые медицинские организации, выдает полисы ОМС единого образца. Это самодостаточный государственный документ, удостоверяющий право гражданина на бесплатное получение медицинской помощи на всей территории РФ в объеме, предусмотренном базовой программой ОМС, а в Якутии – в объеме, установленном территориальной программой ОМС РС(Я) в медицинских организациях, участвующих в реализации программы ОМС. Никаких приложений или иных добавочных документов к нему не требуется.

– Одной из основных задач АО СМК «Сахамедстрах» является обеспечение и защита прав застрахованных лиц в сфере ОМС. Расскажите, как компания действует в этом направлении?

– «Сахамедстрах» проводит огромную работу по обеспечению реализации прав застрахованных лиц на бесплатное получение доступной и качественной медицинской помощи, а также для информирования граждан о правах в сфере ОМС.

Для оперативного оказания консультативной помощи застрахованным на местах и эффективного решения вопросов получения ими качественной бесплатной медицинской помощи действует Контакт-центр с номером 8 800 100 14 03, куда поступают устные обращения застрахованных граждан. Каждый застрахованный «Сахамедстрах» прикреплен к страховому представителю второго уровня. Все страховые представители взаимодействуют с медицинскими организациями, оперативно разрешают проблемы застрахованных лиц при получении медицинской помощи, а также информируют застрахованных граждан о возможности прохождения диспансеризации, ведут учет и контроль прохождения первого и второго этапов профилактических мероприятий; повторно информируют и приглашают на диспансеризацию тех, кто его не прошел. Очень важно, чтобы гражданин, у которого выявлены какие-либо риски развития заболевания, своевременно прошел весь объем необходимого обследования. В Чурапчинском улусе страховыми представителями являются Кривошапкина Светлана Степановна, телефон 89627373132 и Сивцева Евдокия Гавриловна телефон 89627373167.

По необходимости, по письменным обращениям граждан, врачи-эксперты нашей компании, имеющие необходимый опыт работы и прошедшие соответствующее обучение, проводят работу по разрешению спорных вопросов при получении медицинской помощи, организации экспертизы качества оказанной медицинской помощи.

Застрахованные в компании «Сахамедстрах» могут получить консультацию или решить свои проблемы путем обращения:

- по федеральному многоканальному номеру 8-800-100-14-03 (звонки бесплатны, круглосуточно);
- по электронной почте smsmail@sakha.ru;
- на сайт «Сахамедполис.рф» в разделе «Вопрос-ответ»;
- в представительстве компании по адресу: ул.Ленина, 35 в рабочие дни с 09 до 13 ч. и с 14 до 17 ч., телефон:42-067.

- Светлана Степановна, чтобы Вы хотели пожелать нашим читателям?

- Пользуясь случаем, я бы хотела выразить слова огромной благодарности и признательности жителям Чурапчинского улуса за выбор и поддержку Страховой медицинской компании «Сахамедстрах». Наше взаимодействие приносит только положительный эффект в социальном развитии Чурапчинского улуса (района) и, в целом, республики.

От имени руководства и коллектива СМК «Сахамедстрах» желаю всем крепкого здоровья, успехов во всех делах, благополучия и огромного счастья!

АО СМК «Сахамедстрах», лицензия ОС №2873 – 01 от 09 ноября 2016 г.

"Сахамедстрах".

ЭҺЭРДЭЛИИБИТ!

Күнду-бэлэмнэнэ эдэйиитин Елена Петровна **НОГОВИЦЫНАНЫ** *үбүлүйүөгүн эҕэрдэлиибит! Оҥоҥ сыл устата биир тэриллэр эйгэҕэ сүрэх улэтин кэбиэскин үрдүктүк сыанабыйыыбыт, хаһыыр оҥостобут. Бэҕэһээҥҥи күн сиригэр биир бары дьолу-соргуну!*

Биирдэ тэрилтэлэрэ.

КОЛЛЕГИЯ ЮРИДИЧЕСКОЙ ЗАЩИТЫ

Юридическая помощь по возврату водительских удостоверений. ДТП. Возврат по амнистии уже лишенных прав. Официально. 8-800-35-01-002. Звонок бесплатный!

Мыннаҕайы бөҕүлүгүн олохтооҕо, Аммаҕа орто оскуолатыгар биирдэ үөрэммит табаарыстыт

НОЕВ Петр Кириллович

ыарахан ыарыытыгар олохтон туораабытынан, кэргэнигэр Наталья Федоровнаҕа, уолдьуттар, сиэн-хааннарыгар, аймахтарыгар дириҥ куттуурбаммытын тиэрдэбит.

Оскуолаҕа биирдэ үөрэммит доҕотторо.

Олуолуун нөҥүлүгүн олохтооҕо, таптаатах иҥэтэ

СТАРОСТИНА Матрена Терентьевна

ыалдьан олохтон туораабытынан, кыыһыгар Анна Дмитриевнаҕа дириҥ куттуурбаммытын тиэрдэбит.

Биирдэ үөрэммит доҕотторо.

Куттуурданнарын тиэрдилэр:

- Олуолуун нөҥүлүгүн олохтооҕо, улэ бэтэрээнэ, ыныкъыыр кэнигэрэ Старостина Матрена Терентьевна үөрүн ыарахан ыарыытын олохтон туораабытынан, уолдьуттар, биирдэ үөрэммит доҕолорутар Илья Дмитриевичка, кини биирдэ тэрилтэлэригэр, аймахтарыгар, чугас дьонутар Олуолуун аҥыыр кыыстаах оскуолатын 1980 сылларааҕы выпуска.

Улууска – бу күннэргэ

АНАЛ ХАМЫЫҺЫЙА ТЭРИЛИННЭ

Быйыл Сэтинньы 7 күнүгэр Октоябрь Өрөбөлүүсүйүгэ бүппүтэ 100 сылын туолуоҕа. Бу бастаан дьаһа Бүтүн Россия үрдүгэр кэпсиллэ, бэлиэтэниллэ.

Алтынньы 10 күнүгэр бу дьаһаны улууска бэлиэтиирэ анаммыт хамыыһыйаны тэрийэр, ыытыллар дьаһалтаны хорутуур мунньах буолла. Улуустааҕы хамыыһыйа 11 киэнтэн саастаах тэриллиэ. Председателинэн улуус депутатарын Сэбиэдиэ председателэ Яков Павлович Окоемовканы ананнылар.

Октоябрь Өрөбөлүүсүйүгэр бэлиэтиир дьаһалар алтынньы 26 күнүттэн саҕаланыахтара. Анал декаадаҕа улуус кэнниттэн, нөҥүө-нөҥүө ирдэх дьаһалар, түмүүлэр ыытыллыахтара бэлэмнэнэр.

Мунньах декада комиссиэ ыытыллыахтаах дьаһалар бэлэмнэрэ бэлиэтэтэ, чыҥыйыллыаннарын чоҕурыппыт, эмиэ ыытыллыахтарын ананна.

Алексей СЛЕПЦОВ.

Уведомление о проведении публичных слушаний по обсуждению проекта «Правила благоустройства администрации муниципального образования «Ожулунский наслег» Чурапчинского улуса (района) Республики Саха (Якутия)»

Администрация МО «Ожулунский наслег» Чурапчинского улуса (района) объявляет о начале общественных обсуждений проекта «Правил благоустройства администрации МО «Ожулунский наслег» Чурапчинского улуса (района)», разработанные в рамках реализации приоритетного проекта РФ «Формирование комфортной городской среды». Срок общественных обсуждений - с 27 сентября по 27 октября 2017 года. Проект размещен на официальном сайте администрации МО «Ожулунский наслег» ojulun.sacha.gov.ru

Предложения к проекту принимаются по адресу: с.Дябыла, ул.Карла Маркса, 21 в рабочие дни с 9 ч 00 мин. по 17 ч 00 мин. перерыв на обед с 13 ч 00 мин по 14 ч 00 мин. или по электронной почте: ojulamo2006@mail.ru. Контактный телефон: 8(41151) 24-316

Публичные слушания состоятся:

30 октября 2017 г. в 12:00, по адресу: РС(Я), Чурапчинский улус, с. Дябыла, ул.Карла Маркса,23 ДЦТ «Сайдыс» администрации МО «Ожулунский наслег».

Просим население с.Дябыла принять активное участие в проведении публичных слушаний.

Администрация МО «Ожулунский наслег» Чурапчинского улуса.

Кылаабынай редактор – А.А. ЗАХАРОВ.
Эдиэнтэлэр сыдьаайыстар, сүрүк отдела - А.Н. ЗАХАРОВА.
Экономика, тыа хаһаайыстыбата отдела - А.М. СЛЕПЦОВ.
Корреспондент - М.В. ПЕТРОВА.
Тиэхиньиктэр – Л.К. ПОПОВА.
Бөлөхтөөччү – Ф.А. ПРОТОДЬЯКОНОВ.

Тэрийэн таһаараччылар: СР Правительствата, Чурапчы улууһун "Сана олох" редакционнай-издательскай холбоһук автономнай учреждение. Российскай Федерация Роскомнадзор СР управлениетыгар 2012 с. кулун тутар 15 күнүгэр регистрацияламмыт нүөмэрэ – ПИ №14-0238.

РЕДАКЦИЯ АДАРЫҺА: 678670, Чурапчы сэл., Карл Маркс уул., 26 "а". Телефоннарбыт: редактор – 41-332, отделлар – 41-265, 41-358. E-mail: sanaoloh@mail.ru, сайт: sanaoloh.ru

Бэчээккэ сакаас: № 117 (11427)
Кээмэйэ: 1 бэч. лист
Тираж 750.
Хаһыат сыаната: 10 солк.

Сана олох

Автор сүүрүк тиэкиэтэ сана решения олохтоохтуттан тахсыбыт түмүгэ буолбатах. Сүрүннээх ыстатыйалар хаһыаттааччылар хорсуннаахтыктарыгар эмиэ бэйиэ түбэр.

Хаһыат бэчээккэ бэриллэр графика: 16 ч 00 м. Бэчээккэ бэрилиннэ: 16 ч 00 м. "Сана олох" редакционнай-издательскай холбоһукка 23.10.2017 с. офсетка бэчээтэнэ.
Типография адырыһа: 678670, Чурапчы сэл., Карл Маркс уул., 26 "а". Индекса: 54907. Хаһыат надиэлээх уста: оптуоруннньукка, чэлпиэрэс уоннаа субуотаҕа тахсар.